EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2019 12 17
COM(2019) 633 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

kaip valstybės narės įgyvendina Tarybos direktyvą 2006/117/Euratomas dėl radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro vežimo priežiūros ir kontrolės Trečia ataskaita

{SWD(2019) 437 final}

Turinys

1. Įvadas 2

1.1. Bendrosios aplinkybės 3

2. Teisinis pagrindas ir jo įgyvendinimas 3

2.1. Vežimo priežiūros ir kontrolės bendrieji principai 4

2.2. Direktyvos įgyvendinimas 6

2.3. Patariamojo komiteto nuomonė 6

2.4. Kompetentingos institucijos 7

3. Pastabos ir tendencijos 7

3.1. Statistika (2015–2017 m.) 9

4. Pokyčiai, palyginti su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu 11

5. Išvados 12

1. ĮVADAS

2013 m. visos valstybės narės perkėlė Tarybos direktyvą 2006/117/Euratomas[1] dėl radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro vežimo priežiūros ir kontrolės (toliau – direktyva). Valstybės narės iki 2017 m. gruodžio 25 d. turėjo nusiųsti Komisijai direktyvos įgyvendinimo ataskaitas[2]. Remdamasi šiomis ataskaitomis, Komisija turi parengti suvestinę ataskaitą[3] Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, ypatingą dėmesį skirdama grąžinimo operacijoms[4], susijusioms su vežimais, kuriems nebuvo išduoti leidimai, ir su nedeklaruotomis radioaktyviosiomis atliekomis.

Direktyvoje nustatoma tarpvalstybinio radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro vežimo priežiūros ir kontrolės Bendrijos sistema, kuria siekiama užtikrinti tinkamą gyventojų apsaugą. Direktyva užtikrinama, kad atitinkamos valstybės narės būtų informuojamos apie radioaktyviųjų atliekų arba panaudoto branduolinio kuro įvežimą į jų teritoriją arba tranzitą ir įpareigojamos leisti (duoti sutikimą) arba pagrįstai uždrausti (atsisakyti duoti sutikimą) įvežti tokius krovinius.

Visos valstybės narės pateikė savo trečiąsias nacionalines 2015–2017 m. laikotarpio ataskaitas[5], o Kroatija teikė ataskaitą antrą kartą[6].

Komisija parengė šią ataskaitą remdamasi šiomis nacionalinėmis ataskaitomis ir atsižvelgdama į Patariamojo komiteto nuomonę[7]. Ši ataskaita yra antrosios Komisijos 2012–2014 m. laikotarpio ataskaitos[8] tęsinys.

Ataskaitoje apžvelgiamas panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų vežimas Bendrijoje, naujos tendencijos ir problemos, susijusios su panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų importu, eksportu ir tranzitu, atsisakymai duoti sutikimą, apie kuriuos pranešta, nebaigtas vežimas ir siūlomi veiksmai.

---

1 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 2006/117/Euratomas dėl radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro vežimo priežiūros ir kontrolės, OL L 337, 2006 12 5, p. 21–32.

2 Pagal direktyvos 20 straipsnio 1 dalį valstybės narės iki 2011 m. gruodžio 25 d. ir po to kas trejus metus perduoda Komisijai ataskaitas apie tos direktyvos įgyvendinimą.

3 Pagal direktyvos 20 straipsnio 2 dalį Komisija turi parengti suvestinę ataskaitą 21 straipsnyje nustatyta tvarka.

4 Pagal direktyvos 4 straipsnį.

5 Konkrečiau, trečiosios ataskaitos apima laikotarpį nuo 2014 m. gruodžio 26 d. iki 2017 m. gruodžio 25 d. (leidimai).

6 Kroatija įstojo į ES 2013 m. liepos 1 d.

7 Patariamasis komitetas įkurtas 2007 m., kaip reikalaujama pagal direktyvos 21 straipsnį.

8 COM(2018) 6 *final* Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui kaip valstybės narės įgyvendina Tarybos direktyvą 2006/117/Euratomas dėl radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro vežimo priežiūros ir kontrolės, 2018 1 19, ir SWD(2018) 4 *final*.

Ataskaita teikiama kartu su Komisijos tarnybų darbiniu dokumentu SWD(2019)437, įskaitant išsamius duomenis ir informaciją, kuriais grindžiamos išvados.

1.1. Bendrosios aplinkybės

Visose ES valstybėse narėse susidaro radioaktyviųjų atliekų iš įvairių įrenginių (pvz., atominių elektrinių, mokslinių tyrimų reaktorių) ir vykdant tam tikras veiklos rūšis, kaip antai naudojant radioaktyviuosius izotopus medicinos, pramonės, žemės ūkio, mokslinių tyrimų ir švietimo srityse. Radioaktyviosios atliekos apibrėžiamos kaip dujų, skysčio arba kieto pavidalo radioaktyviosios medžiagos, kurių kilmės ir paskirties šalys ar fizinis arba juridinis asmuo, kurio sprendimą šios šalys pripažįsta, nenumato toliau naudoti ir kurias, kaip radioaktyviąsias atliekas, reguliuojanti institucija kontroliuoja pagal kilmės ir paskirties šalių teisės aktų ir reguliavimo sistemą.

Eksploatuojant atomines elektrines ir mokslinių tyrimų reaktorius taip pat atsiranda panaudoto kuro, t. y. reaktoriaus aktyviojoje zonoje apšvitinto ir visam laikui iš jos pašalinto branduolinio kuro. Jis gali būti saugomas kaip šaltinis, kuris gali būti perdirbtas, arba gali būti dedamas į galutinio šalinimo atliekynus kaip radioaktyviosios atliekos nenumatant jo toliau naudoti.

Susidarius panaudotam kurui ir radioaktyviosioms atliekoms, prieš galimą jų perdirbimą ir dėjimą į atliekynus jie saugomi. Tokių medžiagų judėjimas, taip pat vadinamas vežimu, vyksta daugumoje valstybių narių, neatsižvelgiant į jų branduolinių programų mastą. Iš aikštelių, kuriose tos medžiagos susidarė ar buvo tvarkomos, panaudotas kuras ir radioaktyviosios atliekos dažniausiai vežami kelių, geležinkelių ar jūrų transportu ir tik retkarčiais – oro transportu.

Radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro importas, eksportas ir tranzitas per valstybę (-es) narę (-es) ES yra įprasta praktika.

2. TEISINIS PAGRINDAS IR JO ĮGYVENDINIMAS

Saugus ir atsakingas radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro tvarkymas, įskaitant saugų tų medžiagų vežimą valstybių narių teritorijose ir už jų ribų, yra teisinis reikalavimas, įtvirtintas ir tarptautinėje, ir ES teisėje.

Tarptautiniu lygmeniu šioje srityje pirmiausia vadovaujamasi Jungtine panaudoto kuro tvarkymo saugos ir radioaktyviųjų atliekų tvarkymo saugos konvencija (toliau – Jungtinė konvencija)[9]. Be kita ko, Jungtinėje konvencijoje nustatyti susitariančiųjų šalių

[9] Jungtinė konvencija įsigaliojo 2001 m. birželio 18 d. Ji taikoma panaudotam kurui ir radioaktyviosioms atliekoms, susidariusioms eksploatuojant ir naudojant civilinius branduolinius reaktorius arba vykdant karines arba gynybos programas, jeigu ir kai tokios medžiagos perduodamos nuolat tvarkyti ir tvarkomos pagal išimtinai civilines programas arba kai susitariančioji šalis Konvencijos įgyvendinimo tikslais deklaruoja jas kaip panaudotą kurą ar

įpareigojimai, susiję su tarpvalstybiniu panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų vežimu (importu, eksportu ir tranzitu). Pagal jos nuostatas kiekviena tarptautiniame vežime dalyvaujanti susitariančioji šalis turi imtis tinkamų priemonių, kuriomis užtikrinama, kad toks vežimas vyks laikantis Konvencijos ir su šiuo klausimu susijusių tarptautinių teisinių dokumentų, turinčių privalomąją galią, nuostatų. Visos 28 ES valstybės narės yra šios Jungtinės konvencijos susitariančiosios šalys[10] – tai rodo, kad jos pasiryžusios užtikrinti aukštą panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų saugos lygį nuo jų susidarymo iki dėjimo į atliekynus.

Minėta direktyva ES lygmeniu siekiama bendro tikslo – stiprinti apsaugą nuo jonizuojančiosios spinduliuotės apšvitos keliamų pavojų, vykdant panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų vežimo priežiūrą ir kontrolę. Be to, Tarybos direktyvoje 2013/59/Euratomas dėl pagrindinių saugos standartų[11] nustatyti suderinti kontrolės netaikymo kriterijai ir bendrieji medžiagų lygiai, kai reguliuojamoji kontrolė netaikoma, o pagrindinių saugos standartų taikymo sritis išplėsta ir taikoma žmogaus veiklai, susijusiai su gamtiniais spinduliuotės šaltiniais, įskaitant medžiagų su gamtinės kilmės radionuklidais (NORM) perdirbimą. Per kitą ataskaitinį laikotarpį Komisija turėtų stebėti Tarybos direktyvos 2013/59/Euratomas poveikį tarpvalstybinio vežimo priežiūros ir kontrolės įgyvendinimui.

Šioje išsamioje ES branduolinės ir radiacinės saugos sistemoje minėta direktyva konkrečiai reglamentuojami teisės aktuose numatyti leidimai tarpvalstybiniu lygmeniu vežti radioaktyviąsias atliekas ir panaudotą kurą, susidariusius civiliniuose įrenginiuose ir vykdant civilinę veiklą, ir procedūriniai tokio vežimo aspektai. Direktyva taikoma visais atvejais, kai:

- panaudoto kuro arba radioaktyviųjų atliekų kilmės, paskirties ar tranzito šalis yra ES valstybė narė;
- vežamo panaudoto kuro arba radioaktyviųjų atliekų (vadinamų kroviniu) kiekis ir koncentracija viršija Tarybos direktyvoje 2013/59/Euratomas nustatytus lygius.

2.1. Vežimo priežiūros ir kontrolės bendrieji principai

Kiekviena valstybė narė yra visiškai atsakinga už [12] savo radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro tvarkymo politikos nustatymą. Ši politika galėtų apimti panaudoto kuro

---

radioaktyviąsias atliekas. Konvencija taip pat taikoma planuojamoms ir kontroliuojamoms į aplinką išmetamoms skystoms ar dujinėms radioaktyviosioms medžiagoms, kurios susidaro reguliuojamame branduoliniame įrenginyje.

[10] Nuo 2016 m. rugsėjo 26 d. yra 73 Konvencijos susitariančiosios šalys (http://www.iaea.org/Publications/Documents/Conventions/jointconv_status.pdf).

[11] 2013 m. gruodžio 5 d. Tarybos direktyva 2013/59/Euratomas, kuria nustatomi pagrindiniai saugos standartai siekiant užtikrinti apsaugą nuo jonizuojančiosios spinduliuotės apšvitos keliamų pavojų ir panaikinamos direktyvos 89/618/Euratomas, 90/641/Euratomas, 96/29/Euratomas, 97/43/Euratomas ir 2003/122/Euratomas, OL L 13, 2014 1 17, p. 1–73.

[12] Vadovaujantis 2011 m. liepos 19 d. Tarybos direktyva 2011/70/Euratomas, kuria nustatoma panaudoto branduolinio kuro ir radioaktyviųjų atliekų atsakingo ir saugaus tvarkymo Bendrijos sistema, OL L 199, 2011 8 2, p. 48–56.

ir radioaktyviųjų atliekų eksportą arba importą (pvz., siekiant apdoroti arba perdirbti) jos teritorijoje.

Pagal direktyvą[13] valstybės narės turi naudoti tipinį dokumentą radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro vežimui prižiūrėti ir kontroliuoti. Kai tokias medžiagas ketinama vežti į trečiąsias šalis, valstybės narės taip pat turi taikyti vežimo kriterijus, nustatytus direktyvos 16 straipsnio 2 dalyje ir taikytinoje Komisijos rekomendacijoje[14].

Jeigu vežimas negali būti baigtas arba jeigu nesilaikoma pagal šią direktyvą nustatytų vežimo sąlygų, kilmės valstybės narės kompetentingos institucijos užtikrina, kad turėtojas[15] atsiims atitinkamas radioaktyviąsias atliekas arba panaudotą kurą, išskyrus atvejus, jei gali būti imamasi alternatyvių saugių priemonių. Kompetentingos institucijos užtikrina, kad už vežimą atsakingas asmuo prireikus imsis taisomųjų saugos priemonių. Tada turėtojas atsako už išlaidas, susidarančias tais atvejais, kai vežimas negali arba negalėtų būti baigiamas[16].

Bet koks atsisakymas suteikti leidimą vežti panaudotą kurą ir radioaktyviąsias medžiagas i) turi būti pagrįstas remiantis direktyvoje nustatytais kriterijais; ii) neturėtų būti savavališkas; iii) turėtų būti pagrįstas atitinkamomis nacionalinės, Bendrijos arba tarptautinės teisės nuostatomis. Valstybių narių sprendimai suteikti arba atsisakyti suteikti leidimus turi atitikti Jungtinės konvencijos ir direktyvos nuostatas[17], pagal kurias draudžiama eksportuoti radioaktyviąsias atliekas arba panaudotą kurą į paskirties vietą, esančią į pietus nuo 60° pietų platumos, į valstybę, esančią Afrikos, Karibų baseino ar Ramiojo vandenyno regione, arba į trečiąją šalį, kuri neturi išteklių saugiai tvarkyti radioaktyviąsias atliekas arba panaudotą kurą.

Be kas trejus metus Komisijai teikiamos ataskaitos, valstybės narės:

- kasmet[18] praneša Komisijai ir Patariamajam komitetui apie bet kokį vežimą į trečiąją šalį, kuriam nebuvo išduotas leidimas, nes nesilaikyta reikalavimo dėl techninių ar administracinių pajėgumų bei reguliavimo sistemos saugiai tvarkyti panaudotą kurą ir (arba) radioaktyviąsias atliekas;

- praneša[19] Komisijai kompetentingos (-ų) institucijos (-ų) kontaktinius duomenis ir visą informaciją, reikalingą skubiai susisiekti su šiomis institucijomis.

---

13 Pagal direktyvos 17 straipsnio 1 dalį.

14 2008 m. gruodžio 4 d. Komisijos rekomendacija dėl radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro eksporto į trečiąsias šalis kriterijų (pranešta dokumentu Nr. C(2008) 7570) (2008/956/Euratomas).

15 Turėtojas – fizinis arba juridinis asmuo, kuris, prieš vykdydamas radioaktyviųjų atliekų arba panaudoto kuro vežimą, pagal taikomus nacionalinės teisės aktus atsako už tokias medžiagas ir planuoja vykdyti vežimą gavėjui (direktyvos 5 straipsnio 9 dalis).

16 Pagal direktyvos 12 straipsnį.

17 Pagal direktyvos 16 straipsnį.

18 Pagal direktyvos 16 straipsnio 1 dalį.

19 Pagal 18 straipsnį.

2.2. Direktyvos įgyvendinimas

Pagal direktyvą visam į direktyvos taikymo sritį patenkančiam vežimui (įskaitant importą, eksportą ir tranzitą tarp valstybių narių ir į Bendriją ar už Bendrijos ribų), reikalaujama naudoti tipinį dokumentą [20]. Šis dokumentas buvo Komisijos sprendimu nustatytas 2008 m.[21] ir iš dalies pakeistas 2011 m., ir juo papildoma direktyva. Tipinį dokumentą sudaro šios formos:

- leidimo vežti panaudotą kurą arba radioaktyviąsias atliekas paraiška;
- paraiškos gavimo patvirtinimas – prašymas pateikti trūkstamą informaciją apie panaudotą kurą ir radioaktyviąsias atliekas;
- susijusių kompetentingų institucijų sutikimas arba atsisakymas leisti vežti radioaktyviąsias atliekas ar panaudotą kurą;
- leidimas vežti panaudotą kurą ir radioaktyviąsias atliekas;
- radioaktyviųjų atliekų siuntos apibūdinimas ir pakuočių sąrašas;
- radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro gavimo patvirtinimas.

Remiantis nacionalinėmis ataskaitomis, daugumai valstybių narių naudojant tipinį dokumentą nekilo jokių konkrečių problemų. Siekdamos toliau tobulinti dokumentą, kelios valstybės narės pasiūlė įtraukti specialų skirsnį, kuriame reikėtų nurodyti identifikacinį vežimo numerį. Įtraukus šį skirsnį būtų sudarytos sąlygos lengviau sekti tolesnius veiksmus, susijusius su vežimu grąžinti, kai panaudotas kuras ir (arba) radioaktyviosios atliekos buvo išsiųstos siekiant jas apdoroti ar perdirbti užsienyje, ir daryti nuorodą į ankstesnius leidimus (sutikimus), taip sudarant palankesnes sąlygas vykdyti bendrą stebėseną.

2.3. Patariamojo komiteto nuomonė

XI-as Patariamojo komiteto posėdis surengtas 2019 m. spalio 8 d. Liuksemburge. Per XI-ą posėdį aptartas šios ataskaitos projektas ir pridedamas tarnybų darbinis dokumentas. Po jo Patariamasis komitetas laikydamasis rašytinės procedūros pateikė savo nuomonę[22].

XI-ame posėdyje Komisija pasiūlė padaryti tam tikrų kas trejus metus teikiamos panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų vežimo ataskaitos šablono pakeitimų. Šiuo neprivalomu ataskaitos šablonu plačiai naudojasi valstybės narės. Komisijos tarnybos paredagavo ataskaitų šablono turinį ir formą atsižvelgdamos į išvadas, kurias Komisija padarė per trečiąjį ataskaitų teikimo ciklą (jos nurodytos Komisijos darbinio dokumento SWD(2019)437 4.4 ir 4.5 skirsniuose).

---

20 Pagal 17 straipsnį.

21 2008 m. kovo 5 d. Komisijos sprendimas dėl Tarybos direktyvoje 2006/117/Euratomas numatyto radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro vežimo priežiūros ir kontrolės tipinio dokumento parengimo (pranešta dokumentu Nr. C(2008) 793) (2008/312/Euratomas), OL L 107, 2008 4 17, p. 32–59.

22 Pagal Reglamento (ES) Nr. 182/211 3 straipsnio 5 dalį ir Patariamojo komiteto taisykles (2017 1 25) pagal Tarybos direktyvos 2006/117/Euratomas 21 straipsnį.

2.4. Kompetentingos institucijos

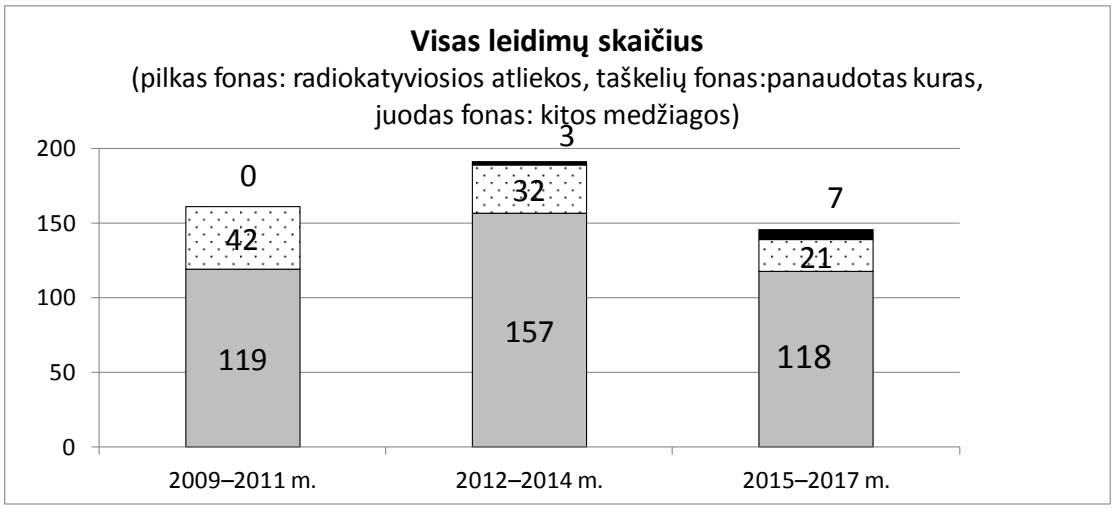
2017 m. liepos mėn. visos valstybės narės buvo pateikusios informaciją apie savo kompetentingas institucijas pagal direktyvos 5 straipsnio 13 punktą[23]. Po Patariamojo komiteto XI-o posėdžio kai kurios valstybės narės tą informaciją atnaujino (ji įtraukta į Komisijos tarnybų darbinio dokumento SWD(2019) 437 *final* I priedą).

Valstybių narių kompetentingų institucijų sąrašas paskelbtas Komisijos interneto svetainėje: https://ec.europa.eu/energy/en/topics/nuclear-energy/radiation-protection/transport-radioactive-materials.

3. PASTABOS IR TENDENCIJOS

Ir apskritai, ir palyginti su ankstesniais ataskaitiniais laikotarpiais, dabartiniu ataskaitiniu laikotarpiu pranešta apie mažesnį leidimų[24], ypač leidimų vežti panaudotą kurą (žr. 1 pav.), skaičių. Tačiau, kadangi kiekvienas leidimas gali būti susijęs su daugiau nei vienu vežimu, tai nebūtinai reiškia, kad vežimo atvejų skaičius sumažėjo. Ši ataskaita yra pirmoji ataskaita, kurioje pateikiama išsami informacija apie vežimo atvejų skaičių.

Šešios valstybės narės (Estija, Graikija, Kipras, Kroatija, Malta ir Portugalija) nuo direktyva nustatytų įpareigojimų teikti ataskaitas pradžios niekada nėra pranešusios apie leidžiamą vežimą jų teritorijoje.

1 pav. Leidimų skaičius

Dabartiniu įgyvendinimo laikotarpiu buvo pranešta apie tris atsisakymo duoti sutikimą atvejus. Pastebėta, kad apie kai kuriuos iš šių vežimo atvejų (kurie galiausiai nebuvo įvykdyti) visgi pranešė sutikimą duodančios šalys:

[23] Direktyvos 5 straipsnio 13 punkte „kompetentingos institucijos“ apibrėžiamos kaip „institucija, kuri pagal kilmės, tranzito arba paskirties šalių įstatymus arba kitus teisės aktus turi teisę įgyvendinti radioaktyviųjų atliekų arba panaudoto kuro vežimo priežiūros ir kontrolės sistemą“.

[24] Šis skaičius, be 139 leidimų vežti radioaktyviąsias atliekas ir panaudotą kurą, apima septynis medžiagoms vežti išduotus leidimus.

- viena valstybė narė atsisakė duoti sutikimą dėl keturių užteršto metalo laužo tranzito paraiškų, laikydama, kad paraiška nepatenka į direktyvos, kuria nustatomos nuostatos tik dėl radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro, taikymo sritį. Tačiau šis tranzitas buvo nuolat vykdomas pagal taikytiną vietos teisę;
- viena valstybė narė atsisakė importuoti radioaktyviąsias atliekas iš kitos valstybės narės šalinimo tikslais, teigdama, kad kilmės valstybė narė turėjo pajėgumų šalinti atliekas.

Valstybės narės nepranešė Komisijai apie jokius klausimus, kurie galėtų patekti į 4 straipsnio „Grąžinimo operacijos, susijusios su vežimais, kuriems nebuvo išduoti leidimai, ir su nedeklaruotomis radioaktyviosiomis atliekomis“, 12 straipsnio „Nebaigtas vežimas“ ar 16 straipsnio „Draudžiamas eksportas“ 1 dalies c punkto taikymo sritį. Vienintelis grąžinimo operacijos atvejis, apie kurį buvo pranešta šiuo laikotarpiu, buvo susijęs su tam tikrų (medicinos sektoriaus) radioaktyviųjų atliekų netinkamumu perdirbti užsienio perdirbimo aikštelėje. Taigi, remiantis pranešta informacija, ataskaitiniu laikotarpiu jokio neleistino vežimo ES teritorijoje nebuvo.

Palyginti su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu, sumažėjo vėlavimo vykdyti ataskaitų teikimo įsipareigojimus atvejų. 2017 m. gruodžio mėn. ir 2018 m. sausio mėn. 24 valstybės narės pateikė savo nacionalines ataskaitas[25]. Taip pat per trejus ataskaitinius laikotarpius labai pagerėjo bendra ataskaitų teikimo kokybė. Šešios valstybės narės naudoja identifikacinį vežimo numerį.

Tačiau Komisija pastebėjo, kad ataskaitose esama tam tikros likusios nenuoseklios informacijos, kuri, Komisijos tarnyboms pateikus *ad hoc* prašymus, buvo ištaisyta[26].

Taip pat Komisija pastebėjo, kad skirtingų valstybių narių ataskaitose esama tam tikros nenuoseklios informacijos, pavyzdžiui, daugkartinio vežimo leidimuose nurodyti vežimo atvejų skaičiai arba kai kurių vežamų krovinių bendras radioaktyvumas ir didžiausias aktyvumas pakuotėje. Vėliau dėl visų šių klausimų su valstybėmis narėmis buvo išsiaiškinta.

Išsami informacija apie tarpvalstybinį radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto branduolinio kuro vežimą ES dabartiniu ataskaitiniu laikotarpiu pateikiama pridedamame Komisijos tarnybų darbiniame dokumente SWD(2019) 437 *final*.

3.1. Statistika (2015–2017 m.)[27]

Šiame skirsnyje pateikiama leidimų ir vežimo, vežimo tipų, vežamų medžiagų kilmės ir paskirties statistinė apžvalga.

Leidimų ir vežimo atvejų skaičių palyginimas

Pagal visus 146 leidimus, apie kuriuos 2015–2017 m. laikotarpiu pranešė 14 valstybių narių, faktiškai atlikti 1834 vežimai (visas vežimo atvejų skaičius). Kai kurie leidimai

25 Nacionalinių ataskaitų pateikimo terminas buvo 2017 m. gruodžio 25 d.

26 Išsamesnės informacijos pateikiama dokumento SWD(2019)437 4.4 dalyje.

27 Šioje ataskaitoje naudojamos procentinės dalys suapvalinamos iki artimiausio sveikojo skaičiaus.

taikomi keletui vežimo atvejų (vidutiniškai 12–13 atvejų), ir jų galiojimo laikotarpis gali būti ilgesnis, nei laikotarpis, kurį apima ši ataskaita.

Kaip matyti iš 1 pav., 86 proc. leidimų yra susiję su radioaktyviųjų atliekų vežimu (125 leidimai, iš kurių 7 leidimai susiję su kitų medžiagų vežimu[28]), o likę 14 proc. visų leidimų (21 leidimas) – su panaudoto kuro vežimu.

Kalbant apie faktinius vežimo atvejus, 98 proc. (1791 vežimo atvejis) yra susiję su radioaktyviųjų atlieku vežimu, o 2 proc. (43 vežimo atvejai) – su panaudoto kuro vežimu.

Toliau pateiktas trumpas leidimų aprašymas pagal vežimo tipus[29], t. y. ar vežama buvo Bendrijoje, ar už Bendrijos ribų. Iš 146 leidimų 53 buvo susiję su tranzitu per bent dar vieną valstybę narę.

Vežimas Bendrijoje:

120 leidimų (82 proc. visų 146 leidimų) yra susiję su vežimu Bendrijoje. Dauguma leidimų vežti Bendrijoje (106 leidimai) yra susiję su radioaktyviųjų atliekų vežimu, likusieji (14 leidimų) – su panaudoto kuro vežimu. Pagal šiuos 120 leidimų (kuriuos išdavė 14 valstybių narių) atlikti 1769 vežimai.

Palyginti su ankstesniu ataskaitų teikimo ciklu, leidimų vežti Bendrijoje dalis yra panaši (83 proc. 2012–2014 m. ataskaitiniu laikotarpiu).

Vežimas už Bendrijos ribų: Importas, eksportas ir tranzitas Bendrijoje

26 leidimai (18 proc. visų leidimų) yra susiję su vežimu už Bendrijos ribų. 17 leidimų buvo susiję su **eksportu** į trečiąsias šalis (12 proc. visų leidimų), o 8 leidimai (apie 5 proc. visų leidimų) buvo susiję su **importu** iš ES nepriklausančių šalių. Kalbant apie faktinius vežimo atvejus, 2 proc. yra susiję su eksportu, o 1 proc. – su importu. Pranešta apie vienintelį leidimą vežti tranzitu per Bendrijos teritoriją.

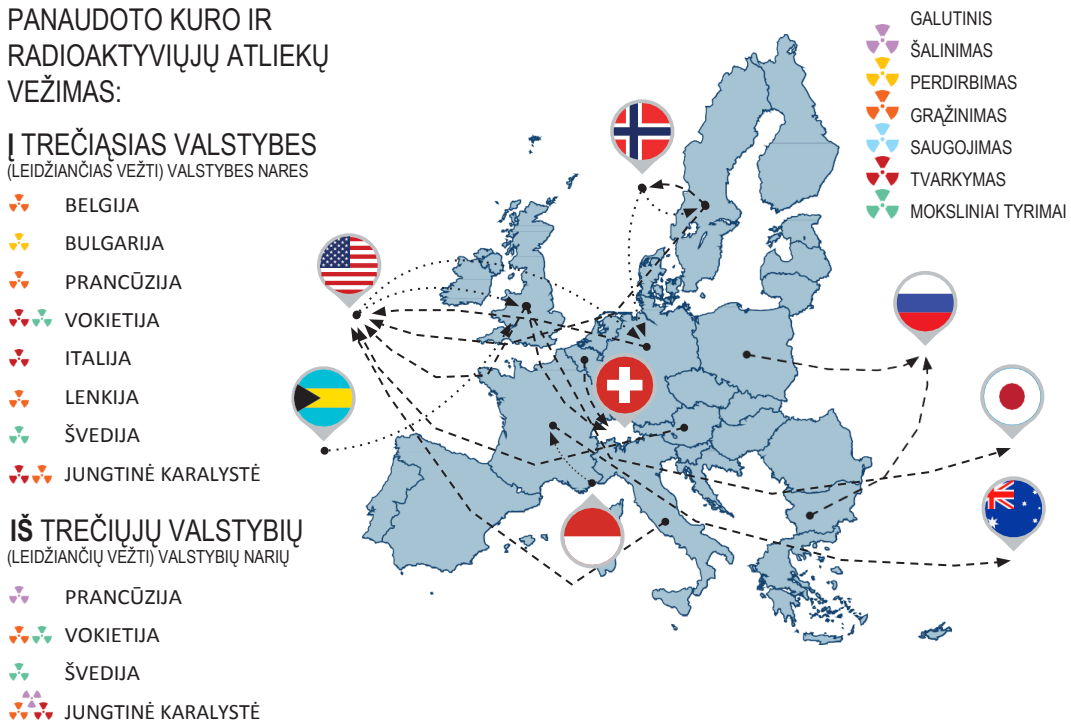
2015–2017 m. laikotarpiu trys valstybės narės išdavė penkis leidimus radioaktyviųjų atliekų **importui** iš trečiųjų šalių, pagal kuriuos įvykdyta 14 radioaktyviųjų atliekų vežimų. Šį importą sudarė po radioaktyviųjų atliekų tvarkymo (iš JAV) grąžinti vežamos atliekos, ir į galutinio šalinimo atliekynus skirtos dėti nebranduolinės pramonės atliekos (iš Bahamų ir Monako). Dvi valstybės narės tyrimų tikslais importavo panaudotą kurą iš trečiųjų šalių, tam jos išdavė tris leidimus, pagal kuriuos įvykdyta 11 vežimų.

Šešios valstybės narės iš viso išdavė 13 leidimų **eksportuoti** radioaktyviąsias atliekas iš Bendrijos į trečiąsias šalis ir pagal juos atlikti 35 vežimai. Šio eksporto tikslas buvo ne dėti atliekas į galutinio šalinimo atliekynus trečiosios šalies teritorijoje, o veikiau tirti, tvarkyti ir grąžinti po tvarkymo (perdirbimo). Trys valstybės narės iš viso išdavė keturis leidimus tokiam pat vežimo siekiant eksportuoti panaudotą kurą į trečiąją šalį atvejų skaičiui. Šio eksporto tikslas buvo perdirbti, moksliškai tirti ir labai įsodrintą kurą paversti mažai įsodrintu.

[28] Pavyzdžiui, tyrimų tikslams naudojamas apšvitintas plienas.

[29] Išsamesnės informacijos apie vežimo tipus (vežimą Bendrijoje ir už jos ribų) pateikta dokumento SWD(2019)437 2 dalyje

Vienintelis trečiosios šalies kilmės **tranzito** leidimas buvo suteiktas 2015–2017 m. laikotarpiu.

2 pav. Vežimas už Bendrijos ribų 2015–2017 m.[30]

Vežimo būdas

Labai dažnai vežimas yra susijęs su jūrų transportu ir sudaro apie 56 proc. (81 leidimą) visų vežimo atvejų, o 40 proc. (59 leidimai) vežimo vykdoma vežant vien tik kelių (geležinkelių) transportu (t. y. nevežant jūrų arba oro transportu). Tik 4 proc. leidimų (6 leidimai) buvo susiję su vežimu oro transportu.

Medžiagų, kurios turi būti vežamos, kilmė

Statistika rodo, kad apie 75 proc. (110) leidimų yra susiję su branduolinės pramonės radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro vežimu, 12 proc. – su tyrimų veiklos metu gautomis atliekomis, 3 proc. – su medicinos sektoriaus atliekomis, o likusi dalis – su kitų sektorių atliekų vežimu.

Tačiau skaičiuojant pagal faktinius vežimo atvejus, nebranduolinės pramonės atliekų, įskaitant medicinos ir mokslinių tyrimų veiklos atliekas, dalis sudaro 43 proc.

30 Eksportas iš Lenkijos susijęs su mokslinių tyrimų reaktoriuje panaudoto branduolinio kuro grąžinimu.

Vežimo tikslas

Vežimas daugiausia buvo susijęs su radioaktyviųjų atliekų perdirbimu (pavyzdžiui, atliekų tvarkymu siekiant sumažinti jų tūrį arba galutiniu apdorojimu). Tam išduoti 42 leidimai vežti į perdirbimo įmones (apie 29 proc. visų leidimų) ir 48 leidimai grąžinti atliekas po perdirbimo (33 proc. visų leidimų).

Leidimai perdirbti panaudotą kurą (5 leidimai) ir po perdirbimo grąžinti jo radioaktyviąsias atliekas (7 leidimai) sudaro 8 proc. visų leidimų.

4. POKYČIAI, PALYGINTI SU ANKSTESNIU ATASKAITINIU LAIKOTARPIU

Antrojoje Komisijos ataskaitoje Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl direktyvos įgyvendinimo atkreiptas dėmesys į du valstybių narių pirmuoju ataskaitiniu laikotarpiu iškeltus klausimus: nepakankamą radioaktyviųjų atliekų nebekontroliuojamųjų radioaktyvumo lygių suderinimą visos ES mastu ir neaiškias taisykles dėl atliekų, kurių sudėtyje yra NORM, vežimo, nesusijusio su „leidžiama veikla“. Šie du klausimai buvo sprendžiami atliekant Komisijos finansuojamą tyrimą „Išsamus su branduolinių medžiagų vežimu susijusios padėties tyrimas ir analizė“ (angl. *Comprehensive examination and analysis of the situation of transport of nuclear materials*)[31]. Atlikus tyrimą, grindžiamą valstybių narių kompetentingoms institucijoms ir kitiems transporto srities suinteresuotiesiems subjektams nusiųstu klausimynu ir baigiamojo praktinio seminaro išvadomis, padarytos šios preliminarios išvados:

- Tai, kad radioaktyviųjų atliekų nebekontroliuojamieji radioaktyvumo lygiai yra nepakankamai suderinti, direktyvos įgyvendinimui poveikio neturėjo. Tarybos direktyva 2013/59/Euratomas dėl pagrindinių saugos standartų sprendžiamas teisinių nuostatų dėl NORM vežimo, nesusijusio su leidžiama veikla, trūkumo klausimas. Kaip nurodyta anksčiau[8], teisiniu požiūriu direktyva taikoma visoms atliekoms, kurių sudėtyje yra NORM ir kurios turi būti kontroliuojamos pagal teisės aktus bei laikomos radioaktyviosiomis atliekomis[32].

Šiuo ataskaitiniu laikotarpiu tipinio dokumento pakeitimas nebuvo svarstomas. Tačiau kitu ataskaitiniu laikotarpiu Komisija bendradarbiaus su valstybėmis narėmis siekdama labiau suderinti tipinį dokumentą su ataskaitos šablono reikalavimais.

5. IŠVADOS

Direktyvos įgyvendinimu užtikrinama, kad visas tarpvalstybinis radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro vežimas Bendrijoje vyktų tik gavus pagrįstą išankstinį visų dalyvaujančių valstybių narių (įskaitant tranzito šalis) kompetentingų institucijų

31 ENER/2017/NUCL/SI2.751899.

32 Radioaktyviosios atliekos – tai dujų, skysčio arba kieto pavidalo radioaktyviosios medžiagos, kurių kilmės ir paskirties šalys ar fizinis arba juridinis asmuo, kurio sprendimą šios šalys pripažįsta, nenumato toliau naudoti ir kurias, kaip radioaktyviąsias atliekas, reguliuojanti institucija kontroliuoja pagal kilmės ir paskirties šalių teisės aktų ir reguliavimo sistemą (Direktyvos 5 straipsnio 1 punktas).

sutikimą ir naudojant tipinį dokumentą. Valstybės narės per nustatytą ataskaitinį (trejų metų) laikotarpį reguliariai perduoda Komisijai su visu leidžiamu vežimu susijusią informaciją. Taip visos Bendrijos mastu užtikrinama radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro vežimo priežiūra ir kontrolė. Todėl labai skatinama, nors neprivaloma, naudoti pateiktą „ataskaitos šabloną“, nes iš jo galima tiesiogiai gauti duomenis ir išvengiama neteisingo pateiktos informacijos aiškinimo rizikos.

Atliekant kryžminį valstybių narių ataskaitų patikrinimą, nustatytas tam tikras informacijos nenuoseklumas, daugiausia susijęs su netiksliai pateikta informacija. Komisijos atliktas vertinimas padėjo pagerinti valstybių narių informuotumą apie ataskaitų teikimą visais vežimo atvejais. Šiuo atžvilgiu buvo itin svarbu turėti ir sutikimą duodančių (tranzito) valstybių narių išsamius duomenų rinkinius (ataskaitos šablono B dalies lentelė). Be to, Komisija pastebėjo, kad sutikimą duodančios (tranzito) valstybės narės ne visada buvo informuojamos apie tai, kad sutikimas leisti vežti buvo atšauktas.

Per šį ataskaitinį laikotarpį valstybės narės nepranešė apie jokį nebaigtą vežimą. Pranešta apie du atsisakymo duoti sutikimą atvejus, kartu pateikiant juos pagrindžiančias priežastis. Pranešta apie vieną[33] grąžinimo atvejį, susijusį su tuo, kad tam tikros radioaktyviosios atliekos buvo netinkamos perdirbti perdirbimo aikštelėje.

Palyginti su ankstesniu ataskaitiniu laikotarpiu, dauguma valstybių narių pateikė savo nacionalines ataskaitas laiku. Keturios šalys nepateikė savo ataskaitų per vieno mėnesio laikotarpį nuo galutinio pateikimo termino; tačiau jos jas pateikė per šešių mėnesių laikotarpį nuo galutinio termino.

Apskritai Komisija daro išvadą, kad tarptautinio vežimo požiūriu dabartiniu ES teisės aktų paketu, kurį sudaro Direktyva 2006/117/Euratomas, Direktyva 2011/70/Euratomas ir Direktyva 2013/59/Euratomas, užtikrinami aukšti saugos nuo pavojų, susijusių su jonizuojančiąja spinduliuote ES teritorijoje, standartai. Preliminariais pirmiau minėto tyrimo metu nustatytais faktais[31] taip pat patvirtinama prielaida dėl bendros išsamios teisinės struktūros, įskaitant ES teisės aktus, valstybių narių taikomas procedūras ir praktiką, kuria būtų užtikrinamas saugus branduolinių medžiagų, įskaitant radioaktyviąsias atliekas ir panaudotą kurą, judėjimas Bendrijoje, sukūrimo.

Komisija tinkamai atsižvelgs į šioje ataskaitoje nustatytus faktus ir juos apsvarstys arba imsis būtinų priemonių. Siekdama patobulinti ataskaitos šabloną Komisija glaudžiai bendradarbiavo su valstybėmis narėmis. Komisijos tikslas yra bendrai susitarti su visomis valstybėmis narėmis dėl reikiamos informacijos, kuri turi būti pateikta siekiant kitu ataskaitiniu laikotarpiu (2018–2020 m.) palengvinti radioaktyviųjų atliekų ir panaudoto kuro vežimo priežiūrą ir kontrolę.

[33] Tai nebuvo susiję su neleistinu vežimu.